

ГОДИШНИК НА СОФИЙСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“

ФИЛОСОФСКИ ФАКУЛТЕТ

Библиотечно-информационни науки

Том 16, 2024

ANNUAL OF SOFIA UNIVERSITY “ST. KLIMENT OHRIDSKI”

FACULTY OF PHILOSOPHY

Library and Information Science

Volume 16, 2024

ДИГИТАЛНО ИЗДАТЕЛСТВО, КНИЖАРНИЦА И БИБЛИОТЕКА С OPEN MONOGRAPH PRESS

КИРИЛ КАМБУРОВ

Кирил Камбуров. ДИГИТАЛНО ИЗДАТЕЛСТВО, КНИЖАРНИЦА И БИБЛИОТЕКА С OPEN MONOGRAPH PRESS.

Статията има за цел запознаване с възможностите на издателската система Open Monograph Press (OMP) за публикуване, достъп и дългосрочно съхранение на монографии и сборници (непериодични издания) в електронна среда.

Представени са практически приложения на софтуера за нуждите на съвременно електронно издателство – подаване на чернови, редакторска обработка, оформление и публикуване на крайния електронен продукт. Разгледани са основните характеристики на системата, включително възможната употреба за комерсиална книжарница. Показани са идеи за употребата като модерна цифрова библиотека, съхраняваща и обогатени медийни формати – хиперлинкове, видео, набори от структурирани данни и други.

Изследвани са няколко казуса с практическо приложение на OMP. Показан е опита на Heidelberg University Publishing – Германия, Национален център за документация на Гърция, Издателство на университета Саламанка, Испания и др.

Ключови думи: издателски софтуер; Open Monograph Press; електронна библиотека; електронно публикуване; електронна книжарница

Cyril Kamburov. DIGITAL PUBLISHING HOUSE, BOOKSTORE AND LIBRARY WITH OPEN MONOGRAPH PRESS.

The article aims to explore Open Monograph Press (OMP) as publishing system for publication, access and long-term digital storage of monographs and books collections in an electronic environment.

Practical applications of the software for a modern electronic publishing house are presented – submission of drafts, editorial processing, layout and publication of the final electronic product. The main features of the system are discussed, including possible use for a commercial bookstore. Ideas are shown for use as a modern digital library, storing and enriched media formats – hyperlinks, video, structured data sets and others.

Several case studies of practical application of OMP have been investigated. The experience of Heidelberg University Publishing - Germany, National Documentation Center of Greece, Salamanca University Publishing – Spain, etc. is also shown.

Keywords: publishing software; Open Monograph Press; digital library; digital publishing; digital bookstore

УВОД

Open Monograph Press (OMP) е съвременна, развиваща се и все по-широко използвана платформа в областта на научното публикуване, която намира приложение особено в хуманитарните и социалните науки. OMP е софтуер с отворен код, предназначен да улесни редакционния работен процес, извършван при преглед, редактиране, каталогизиране, създаване и публикуване на електронни книги, монографии и академични сборници. Тази система позволява гъвкаво управление на процеса на публикуване, позволява на издателите да работят ефективно и адаптивно в цифрова среда. Възможностите на платформата са от съществено значение за справяне с уникалните предизвикателства, стоящи пред по-малките и средните издателства, които играят решаваща роля в разпространението на научни разработки в тези области¹.

Приложимостта на OMP се подчертава от продължаващия преход към модели за публикуване с отворен достъп, които се утвърждават все повече в академичната общност, тъй като традиционните модели за публикуване са изправени пред редица предизвикателства – срокове за отпечатване, стойност на печатното копие, разпространение на отпечатания тираж. OMP предоставя жизнеспособна алтернатива, която поддържа разпространението на знания без тези бариери. Промяната в тази посока е видима, тъй като много учени възприемат цифрови формати, включително електронни книги и монографии с отворен достъп^{2,3}.

Системата може да бъде използвана като дигитален издателски комплекс. Процесът на електронно публикуване следва някои аспекти на традиционния процес на публикуване на хартия (например редактиране и оформление), но се различава от традиционното публикуване по това, че не включва използването на висок, дълбок или офсетов печат за крайния продукт и по-скоро се избягва

---

¹ **Montgomery, L., Neylon, C., Ozaygen, C., Leaver, T.** Getting the best out of data for open access monograph presses: a case study of UCL press. In: *Learned Publishing* [online], 2018, Vol. 31, no. 4, pp. 335–344. <https://doi.org/10.1002/leap.1168>. [Viewed 01.09.2024].

² **Engels, T., Starčić, A., Kulczycki, E., Pölonen, J., Sivertsen, G.** Are book publications disappearing from scholarly communication in the social sciences and humanities?, In: *Aslib Journal of Information Management* [online], 2018, Vol. 70, no. 6, pp. 592–607. <https://doi.org/10.1108/ajim-05-2018-0127>. [Viewed 02.09.2024].

³ **Toledo, E., Jermen, N., Sivertsen, G.** *Towards proper evaluation of book publishing in the social sciences* [online], 2022. <https://doi.org/10.4337/9781800372559.00027>. [Viewed 03.09.2024].

разпространението на физически продукт на хартия. Тъй като съдържанието е електронно, то може да се разпространява като файлове, независимо от формата им, посредством дигитални носители или достъпвано чрез Интернет.

ОМР може да служи и като електронна книжарница, като съдържанието се предлага безплатно или срещу заплащане. Системата предлага възможности за закупуване на отделен файл или абонамент, обработва плащанията и доставя съответното съдържание. Потребителите могат да четат материала на набор от електронни и цифрови устройства, включително настолни компютри, лаптопи, таблети, смартфони или електронни четци. Потребителят може да достъпва съдържанието онлайн и/или записва това съдържание на свое устройство за офлайн употреба. Разбира се, съдържанието може да бъде отпечатано по заявка и доставено като книжен носител, ако издателството предлага подобна услуга или потребителят сам да извърши това с настолен лазерен принтер. Особеност на дигиталната книжарница е, че публикуваният материал няма тираж, съответно изданието не се изчерпва. Като метрика могат да се следят броя прочитания на абстрактна информация и броя „изтегляния“ на конкретния материал, независимо дали става въпрос за отворен (безплатен) или затворен (с абонамент или платен еднократно) достъп.

Все пак основната цел на РКР (Public Knowledge Project) и софтуерът ОМР е предоставянето на платформа за публикуване на пълноформатни монографични издания с отворен достъп, който е в основата на възможностите за отворено образование.

Системата би могла да се използва за електронна библиотека. Богатите медийни формати, метаданните, търсещата машина и множеството инструменти за индексирание, класифициране и четене, фактът че се разработва с отворен код и не на последно място – широката мрежа от поддръжници, предпочагат утвърждаването ѝ като един от първите избори за изграждане на дигитални библиотеки. А тези библиотеки са съществена част от концепцията за отворено образование. Редица учени, включително български, изследват теми свързани с отвореното образование⁴, свързаните и споделени данни и реализацията на концепцията за семантичен уеб⁵.

Отвореното образование е общ термин, под който могат да се поберат различни разбирания за отворено образование. Той надхвърля отворените обра-

---

⁴ **Lozanova-Belcheva, E., Milanova, M.** Open Education Resources, Information Literacy and Libraries – „the Bermuda Triangle“ or „the Treasure Island“? In: *The Eight European Conference on Information Literacy (ECIL), October 9th–12th, 2023, Kraków, Poland: Abstracts*. Eds. Sonja Špiranec, Serap Kurbanoglu, Denis Kos, Joumana Boustany, Magdalena Wójcik. Paris: InLitAs – Information Literacy Association. 2023, p. 119.

⁵ **Аврамова, М.** Свързани данни в електронните библиотеки. В: *Музеи, библиотеки, архиви как центрове на съвременните историко-културни изследвания: Сб. материалове IX междунар. музейни четения „Современные проблемы музеелогии“*, Орел, 15–16 мая 2019 г. Вып. 7. Орел: Орловский гос. инст. культуры, 2019, с. 70–93.

зователни ресурси (OER) и откритите резултати от изследвания, за да обхванат стратегически решения, методи на преподаване, сътрудничество между индивиди и институции, признаване на неформалното обучение и различни начини за предоставяне на съдържание.

Дефиницията на Европейската комисия за отворено образование е „начин за провеждане на образование, често използвайки дигитални технологии. Целта му е да разшири достъпа и участието за всички, като премахне бариерите и направи обучението достъпно, изобилно и персонализирано за всички. Предлага множество начини за преподаване и учене, изграждане и споделяне. Той също така предоставя различни пътища за достъп до формално и неформално образование и свързва“⁶.

„В отвореното образование отворените данни се свързват с научноизследователски статии с отворен достъп, където наборите от данни, участващи в изследванията, се публикуват открито по начин, който гарантира, че изследванията могат да бъдат проверени и възпроизводими. Отворените данни и практиките на отворените данни се използват все по-често при преподаване и обучение, особено в областта на науката“⁷.

„Научният прогрес и технологиите са били в помощ на достъпа до познания през вековете. Когато се получавал вакуум или липсващо звено, технологията е отговаряла с изобретение, което допринася за идеята за свободен достъп до образование“⁸. OMP може да бъде определено като такова средство даващо възможност за публикуване, разпространение и достъп до информация и образование.

Появата на различни инициативи⁹, които имат за цел да подкрепят издаването с отворен достъп чрез колективно финансиране, допълнително подчертава нарастващото признание на необходимостта от устойчиви модели на публикуване в академичните среди¹⁰.

---

⁶ **Inamorato Dos Santos, A, Punie, Y, Castaño Muñoz, J.** *Opening Up Education: A Support Framework for Higher Education Institutions*. Luxembourg (Luxembourg): Publications Office of the European Union [online], 2016. Available from: <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC101436>. [Viewed 04.09.2024].

⁷ **Миланова, М.** Отворен достъп, отворена наука, отворено образование: защо „отворено...“? В: *Образователни функции на институциите на паметта*. София: Унив. изд. „Св. Климент Охридски“, 2021, с. 23.

⁸ **Миладинов, Петър.** Отвореното образование – назад към бъдещето. В: *Образователни функции на институциите на паметта*. София: Унив. изд. „Св. Климент Охридски“, 2021, с. 15.

⁹ **Laird, A.** Supporting open access monographs: PENN State University Libraries' participation in the TOME initiative. In: *College & Research Libraries News* [online], 2024, Vol. 85, no. 3. <https://doi.org/10.5860/crln.85.3.114>. [Viewed 04.09.2024].

¹⁰ **Maron, N., Kennison, R., Bracke, P., Hall, N. et al.** Open and equitable scholarly communications: creating a more inclusive future [online], 2019. <https://doi.org/10.5860/acrl.1>. [Viewed 04.09.2024].

OMP е представен като самостоятелен софтуерен пакет през 2012 г. от Public Knowledge Project (PKP)¹¹. От версия 3.x OMP използва общо софтуерно ядро и програмен код с друг популярен продукт на PKP – Open Journal Systems. Издава се с отворен код, под публичния лиценз GNU General Public License (GPL), версия 3.

Последният издаден към септември 2024 г. вариант е версия 3.4. Използваният програмен език е PHP. Особеност на тази версия е изискването за поддръжка от страна на сървъра на PHP 8.0. Софтуерният код е адаптиран и с повишено бързодействие на изпълнението си спрямо предната версия 3.3, която е с дългосрочна поддръжка. OMP ползва предимствата и новите функционалности на PHP 8.0.

Друга особеност е промяната на езиковите кодировки и съществени изменения в организацията на базата данни. Мигрирането от по-стари версии е относително трудно и към момента няма автоматизиран инструмент за изпълнение на подобна задача.

Системата за управление на релационната бази данни може да бъде MySQL, MariaDB или PostgreSQL.

Продуктът може да бъде инсталиран на Linux операционни системи, както и на BSD, Solaris, Mac OS X и Microsoft Windows. За работата му е необходим уеб сървър, като най-често това е Apache или IIS. Наличен е и като автоматизиран скрипт за инсталиране, чрез особено популярната Softaculous Cloud платформа. Това предполага достъпност дори при наличие на обикновен и споделен хостинг пакет.

Въпреки това параметри като налично дисково пространство следва да бъдат планирани с възможност за разширение, особено ако ще бъдат поддържани повече от едно издателство с висока публикационна активност.

КОНЦЕПЦИЯ

Джон Уилински (John Willinsky), който концептуализира и е основен идеен двигател на OJS и OMP (през 1998 г. той основава PKP), обобщава следния многостъпков процес от етапите на публикуване¹²:

1. *Инкубационен етап*. Включени са редактор (или редактор на серии), автор (или редактор на томове), общности по интереси. Обработват се документи като статии, глави, работни документи, библиография, източници, набори

---

¹¹ **Open Source & Open Access**. In: *PKP. Public Knowledge Project* [online]. Available from: <https://pkp.sfu.ca/about/ossoa/>. [Viewed 04.09.2024].

¹² **Willinsky, J.** *Toward the Design of an Open Monograph Press*. In: *Journal of electronic publishing* [online], 2019, Vol. 12. no. 1. <https://doi.org/10.3998/3336451.0012.103>. [Viewed 07.09.2024].

от данни. Етапът се явява незадължителна тестова площадка, която редакторите могат да използват, позволявайки на авторите да изпробват потенциални идеи за книги, открити в документи, блогове и дискусия с редактор, както и поканени личности или по-широки общности, което потенциално води до представяне на проспект на книга и чернова на етапа на оценка.

2. *Етап на оценяване.* Включени са редактор, автор, директор, редакционна комисия, външни рецензенти, координатор на финансирането. Обработват се проспект, формуляр за публичност на автора, вътрешни рецензии, отговори на автора, доклад на финансиращия, авторски договор. На този етап авторът изпраща проспект, глави или пълен проект за редактора, за да бъде оценен чрез вътрешна и/или външна рецензия, с възможности за ревизия, като ръкописите, които са приети, преминават към етапа на подготовка на изданието.

3. *Етап на подготовка на изданието.* Участват редактор, автор, типографски редактор (страньор), специалисти по маркетинг и продажби, графичен дизайнер, техническа поддръжка. Създават се каталожно копие, разрешения за авторски права, доклад за предаване. На този етап ръкописът е редактиран, визуалните елементи са подготвени, оформлението е проектирано за множество формати; ръкописът е одобрен и изпратен към производствения етап, за да бъде превърнат в книга.

4. *Производствен етап.* Участват производствен редактор, автор, индексатор, редактор на оформление, дизайнер, маркетинг и продажби, производствен мениджър, техническа поддръжка. Обхващат се материали за маркетингови планове, стратегии за продажби, оферти от печатници, ако се предвижда и печатно копие. На този етап книгата е проектирана и оформена, с графики и други функции, за определени формати, въз основа на маркетингови планове и стратегии за продажби, разработени на този етап, с придружаващи реклами, плакати, отметки в подготовка за публикация.

5. *Етап на публикуване.* Участват автор, маркетинг и продажби, техническа поддръжка, читатели. Тук са включени интервюта, рецензии, събиране на данни, доклад към финансиращите институции. На този етап книгата е публикувана в мрежова среда, която позволява работата да бъде свързана в рецензии, отговори, блогове, други оригинални материали и индекси, позволява цитиране.

ВЪЗМОЖНОСТИ

ОМР е разработен, за да улесни издаването в електронна среда на книги, редактирани томове и друга непериодична литература. Специализиран като цялостно решение за академично и научно публикуване той може да бъде използван различни сфери на издателска активност. Тенденцията за отворен достъп до публикуваната научна информация е част от основната идея на проекта. Целта е разработката на достъпен софтуер за публикуване на реферира-

ни издания (*peer-review*) и предоставянето на техническа инфраструктура не само за онлайн представяне на статиите в списанията, но и за целия работен процес на редакционен мениджмънт, като това включва както изпращането на статия, така и многостъпкова редакторска и рецензионна работа, а и последващото индексирание на съдържанието.

Някои ключови характеристики и функции на OMP:

- *Управление на подаването на материали и рецензирането.* OMP осигурява рационализиран работен процес за подаване на ръкописи, рецензиране и вземане на редакционни решения. Авторите могат да изпращат черновите си чрез инструмент, наречен „съветник стъпка по стъпка“, а редакторите могат да управляват ефективно процеса на рецензиране, коректури и оформление на електронния документ¹³.
- *Метаданни и разпространение.* Платформата поддържа богати стандарти за метаданни, като гарантира, че публикуваните произведения са лесно откриваеми чрез търсачките и академичните бази данни. Интегрира се с Google Scholar и други инструменти за събиране на метаданни – например Българският портал за отворена наука (bpos.bg).
- *Персонализиране и брендиране.* Изгледът на уебсайта на отделното издателство в рамките на OMP може да бъде силно индивидуализиран и с адаптиран дизайн спрямо графичните стандарти и търговски марки на издателите. Това включва възможности за персонализирани теми или лесно модифициране на базовата графична тема, инсталирана по подразбиране¹⁴.
- *Многоезична поддръжка.* OMP е разработен на английски език, но е преведен и проектиран да поддържа множество езици, което го прави подходящ за издатели, които искат да достигнат до глобална аудитория. Интерфейсът е преведен изцяло и на български език¹⁵.
- *Данни и преносимост.* Платформата позволява на отделните издатели да имат достъп и притежават целия набор от публикувани документи, метаданни и сервизна информация свързана с работния процес – черновите, редактираните копия, лог файловете и др. Използването на системата е отворено и не налага ексклузивната употреба на конкретния софтуер. Включена е широка палитра от инструменти за импортиране и експортиране на данни, което улеснява смяната на платформи, ако е необходимо.

---

¹³ **Open Monograph Press (OMP).** In: *PKP: Public Knowledge Project* [online]. Available from: <https://pkp.sfu.ca/software/omp/>. [Viewed 04.09.2024].

¹⁴ **Trujillo, G.** Open Monograph Press: qué es, cómo funciona y cómo gestionarla. In: *Paideia studio* [online], 05/06/2023. <https://doi.org/10.62059/paideia.studio.12341>. [Viewed 04.09.2024].

¹⁵ **Kamburov, C.** *Open Monograph Press 3.4 Bulgarian language* [online]. Available from: <https://translate.pkp.sfu.ca/user/kamburov/#contributed>. [Viewed 04.09.2024].

- *Продажби и плащания.* OMP поддържа онлайн (банкови карти, PayPal) и офлайн плащания (чрез банкова сметка и заверяване на конкретна покупка или абонамент), което позволява на издателите да продават книги директно чрез собствения си каталог.
- *Богата и модерна медия с възможност за допълнителни формати и материали.* Издателите могат да включват допълнителни материали като аудио, видео и набори от данни заедно с основния текст.
- *Защитени формати.* Публикации могат да бъдат изтеглени от читателите в PDF, ePub или друг защитен електронен формат или публикувани с отворен достъп.

OMP, по подобие на OJS, работи с ролеви модел и потребителски интерфейс съобразен с него, като отделен достъп и функционалност се предоставят за различните групи потребители. За разлика от OJS тук моделът предполага значително по-малък набор от роли: издател/мениджър, редактори, автори, читатели и т.н. И тук системата може да бъде потребявана и като хостнато решение при Public Knowledge Project (спрещу заплащане) предлагано от PKP-operated Publishing Services. Предлагат се и допълнителни услуги като разработка на персонализирани функции и оформителски теми, членство в Crossref и разширена поддръжка на DOI, миграция да масиви от данни от други платформи.

„Плъгин архитектурата“ дава възможност за използване на вече познати от OJS допълнителни инструменти:

Специалният библиографски инструмент „Citation plugin“ е наличен и за OMP. Ако е включен – в отделно каре е показан коректния начин за цитиране според стандартите ACM, ACS, APA, ABNT, Chicago, Harvard, IEE, MLA, Turabian, Vancouver и ГОСТ, а цитатната информация може да бъде изтеглена като Endnote/Zotero/Mendeley или BibTeX форматирани файлове.

Разработени са серия от инструменти за четене.

Сред широката палитра от инструменти внимание заслужават и възможностите за импортиране и експортиране:

- Tab Delimited Content Import Plugin: импортиране на изпратени материали, разделени с табулатори;
- Native XML Plugin: импортиране и експортиране на книги в стандартния XML формат на OMP;
- ONIX 3.0 Monograph Export Plugin: експортирайте метаданни на монография във формат ONIX 3.0.

И OMP дава възможност да се използват различни графични и текстови шаблони за цялостно оформление на изданията – менюта, графика, шрифтове и т.н.

ИЗПОЛЗВАЕМОСТ

РКР използва собствен подход, за идентифициране, проверка, анализ на грешки при идентификации и локализиране на употреби на OMP и OJS. Инсталационните пакети се разпространяват в Интернет без регистрация. За целите на идентификацията съществува функцията „маяк“ (“*beacon*”), която позволява на инсталацията да се идентифицира в мрежата на РКР. Данните се обобщават и публикуват ежегодно като структуриран набор от данни (дейтасет)¹⁶.

От него е видно, че към края на 2023 г. са известни няколкостотин активно действащи инсталации на продукта. Всяка инсталация поддържа едно или много издателства, които поддържат неограничен брой електронни издания. Общият брой публикувани монографии е над 70 хиляди.

КАЗУСИ И ИНТЕРЕСНИ ВНЕДРЯВАНИЯ

*Heidelberg University Publishing*¹⁷ е издателство свързано с университетската библиотека на Хайделберг, Германия и извършва услуги за публикуване с отворен достъп. Използват се OMP и OJS за публикуване на периодични издания, монографии и научни сборници. Поддържат се около 150 списания с OJS, а с OMP се публикуват десетки книги всяка година.

Мария Ефингер (Maria Effinger) е ръководител на отдел „Публикационни услуги“ и управляващ директор на heiUP, споделя за тяхната работа с OJS и OMP:

„Мисията ни е да осигурим отворен достъп до изключителни академични публикации. Ние виждаме възможностите, предоставени от дигиталното публикуване, като начин за подобряване на видимостта на изследователската продукция отвъд границите на академичните дисциплини. За нас това означава, че публикуваме с отворен достъп, следваме последователна стратегия, използваме иновативни цифрови формати за публикации и гарантираме качество чрез процес процесът на рецензиране. За стратегията за отворен достъп на Хайделбергската университетска библиотека утвърдения софтуер с отворен код като OJS и OMP, използван масово по целия свят, е добра основа за нейните издателски дейности. За разлика от други проекти от този вид, тук работи стабилна група от програмисти, които непрекъснато развиват изходния код и се подкрепят и обогатяват от много активна общност. Възможността за включване на множество плъгини, но също и за писане на ваши собствени плъгини, предлага широка гама от възможности.

---

¹⁶ **Khanna, S., Raoni, J., Smecher, A., Alperin, J. P., Ball, J., Willinsky, J.** Details of publications using software by the Public Knowledge Project. Dataset. In: *Harvard Dataverse*, V4, UNF:6:gZEARPVQ7u+ewxiX1pWVBQ== [fileUNF] [online], 2024. <https://doi.org/10.7910/DVN/OCZNVY>. [Viewed 09.09.2024].

¹⁷ **Heidelberg University Publishing Case.** In: *PKP: Public Knowledge Project* [online]. Available from: <https://pkp.sfu.ca/showcase/heidelberg/>. [Viewed 10.09.2024].

Изключително стойностен пример за възможностите на електронната среда за публикуване може да бъде открит в електронното издание “Die Zukunft des kunsthistorischen Publizierens” [„Бъдещето на публикуването на историята на изкуството“], където редакторите споделят:

„Системата за научно публикуване е в състояние на катаклизъм и никой не може да пренебрегне дигиталното като универсална промяна на играта. Много съмнително е дали печатната книга ще бъде масов модел в тази област в бъдеще. По-скоро Интернет се предлага като изключително гъвкава среда, която, от една страна, осигурява значителна добавена стойност, но от друга страна също така позволява общи начини за приемане“. В същото издание „се разглеждат възможностите, които дигиталното публикуване отваря по много начини в поредица от 14 есета от гледна точка на историята на изкуството. Антологията се публикува не само като PDF електронна книга, HTML версия и издание за печат при поискване, но също така се публикува като XML версия, обогатена с маркиране на авторитетни данни“¹⁸ (прев. К.К.).

Франк Крабес споделя за изработката на това издание: „Тази антология се превърна в саморефлексивно експериментално поле за петте изисквания, формуирани от Шьох за машинночетими научни публикации, три от които бяха изпълнени и редакционната и техническата процедура можеше да бъде документирана тук: обогатяването с метаданни, кодирането на текстови структури като както и обогатяването на семантични данни под формата на обекти и концепции и тяхното свързване с Gemeinsame Normdatei (GND) и базата данни за знания Wikidata“¹⁹ (прев. К.К.).

Това конкретно издание илюстрира по забележителен начин възможностите на ОМР. Изданието е публикувано в PDF и HTML, като форматите са обогатени. Добавен е дейтасет²⁰. Електронното издание е свободно за четене (ISBN 978-3-948466-73-2 (PDF). Предлага се книжен вариант (ISBN 978-3-948466-74-9) срещу заплащане. Статистиката за четене и сваляне на книгата са изключително подробни – представени по месеци, по години и спрямо държави.

Следващ интересен проект реализиран с ОМР е внедряването от страна на *Националния център за документация на Гърция* (Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης, ΕΚΤ)²¹. Към момента са представени 17 академични издателства с множество

---

¹⁸ Effinger, M., Kohle, H. (eds.). *Die Zukunft des kunsthistorischen Publizierens* [online]. Heidelberg: arthistoricum.net-ART-Books, 2021. <https://doi.org/10.11588/arthistoricum.663>. [Viewed 11.09.2024].

¹⁹ Krabbes, F. Making-of: Die „Zukunft des kunsthistorischen Publizierens“ als Experimentierfeld. In: Effinger, Maria and Kohle, Hubertus (eds.). *Die Zukunft des kunsthistorischen Publizierens* [online]. Heidelberg: arthistoricum.net-ART-Books, 2021, pp. 171–188. <https://doi.org/10.11588/arthistoricum.663.c10517>. [Viewed 12.09.2024].

²⁰ Вж. <https://heidata.uni-heidelberg.de/dataset.xhtml?persistentId=doi:10.11588/data/XTLTCA>

²¹ Достъпно от: <https://ebooks.epublishing.ekt.gr/>.

електронно публикувани книги със свободен достъп, интерфейсът и метаданните се представят на гръцки и английски език.

Друг заслужаващ внимание издател с ОМР е *Издаелство на университет Саламанка, Испания* (Ediciones Universidad de Salamanca). Издаелството на университета отговаря за планирането, разработването и изпълнението на програмата за монографии и периодични публикации на Университета в Саламанка, като използва медиите, които счита за подходящи. Това е единственият институционален орган, който отговаря за редактирането, разпространението и маркетинга на книги, списания и всякакви редакционни продукти, произведени от Университета на Саламанка. Работи под търговската марка Ediciones Universidad de Salamanca, чиято корпоративна идентичност и имидж му принадлежат. Неговата мисия е да публикува знанията, генерирани в националната и международната университетска и научна област, както и да насърчава редактирането и разпространението на съдържание, предназначено за преподаване, изследване и разпространение, както се съобразява с обществените нужди²². Много активно издаелство, като с ОМР са представени над 5 хиляди заглавия. Част от тях са със свободен достъп, а други – с възможност за закупуване, тъй като системата работи и като онлайн книжарница.

Друг показателен пример е издаелска къща *“Baltija Publishing” – Латвия*²³. Изключително активно латвийско издаелство, базирано в Рига. Публикуваните монографии, томове от сборници с конферентни материали и др. литература са над 9000. Каталогът е политематичен и обхваща архитектура и строителство, култура и изкуства, икономика, здравеопазване, история и археология, информационни технологии, естествени науки, образование и педагогика, философия, религиозни изследвания и културология, филология, политически науки, психология, публична администрация и управление, социални науки, ветеринарна медицина и аграрни науки, технически науки и инженерство, математика и статистика и др.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Платформата обхваща както предпубликационните процеси, така и електронното публикуване, разпространение, депозиране в цифрови репозитории и съхранение в последствие, като това включва не само изданията с отворен достъп. ОМР може да работи като онлайн книжарница, през която да се продават електронни издания, други формати на публикациите или да се поръчват отпечатани хартиени копия на електронните издания.

Софтуерът е проектиран да поддържа едно или повече издаелства с разделени потребителски роли, права за достъп, статистики и т.н.

---

²² Достъпно от: <https://eusal.es>

²³ Достъпно от: <http://baltijapublishing.lv/omp/>

Предлага се на множество езици, като система с отворен код.

Освен това интегрирането на ОМР с други системи, като Open Journal Systems (OJS), подобрява неговата функционалност и удобство за потребителя, което позволява по-цялостен подход към академичното публикуване²⁴. Тази оперативна съвместимост е от решаващо значение, тъй като позволява на институциите да рационализират своите процеси на публикуване и да подкрепят по-добре своите научни общности. Библиотеките често поемат ролята на издатели, използвайки платформи като ОМР за създаване и разпространение на отворени образователни ресурси и академични текстове²⁵. Тази тенденция отразява по-широко движение към усилия за публикуване във формат за свободно и безплатно за четене. Финансирането на изданията в такава форма често е осигурено от университети или научни организации или държавни проекти свързани с дигитализацията.

В заключение, Open Monograph Press дава възможност за развитие на академичното публикуване по научни дисциплини, подложени на финансовия натиск на традиционния търговски модел – печатането на хартия. По този начин ОМР не само подкрепя разпространението на научни разработки, но също така допринася за развиващия се пейзаж на публикуване с отворен достъп, като гарантира, че изследванията остават достъпни за по-широка аудитория^{26,27}.

Въпреки че към момента продуктът не е особено познат у нас, все повече използваният OJS и общото софтуерно ядро, както и лесният за употреба интерфейс, достъпен и на български език, предпоставят приложение и за българските издателства.

ЦИТИРАНИ ИЗТОЧНИЦИ

Аврамова, М. Свързани данни в електронните библиотеки. В: *Музеи, библиотеки, архиви как центрове на съвременните изследвания: Сб. материали IX междунар. музейни четения „Современни проблеми на музеологията“, Орел, 15–16 май 2019 г. Вып. 7.* Орел: Орловский гос. инст. культуры, 2019, с. 70–93.

---

²⁴ **Murdiani, D., Umar. R.** Evaluasi kualitas sistem jurnal elektronik berbasis open journal system (OJS) menggunakan iso/iec 25010. In: *Baca Jurnal Dokumentasi Dan Informasi* [online], 2020, Vol. 41, no. 1, p. 75. <https://doi.org/10.14203/j.baca.v41i1.588>. [Viewed 11.09.2024].

²⁵ **Kolesnykova, T.** The role of libraries as publishers in the open education landscape: reflecting modern world practice of open textbooks. In: *University Library at a New Stage of Social Communications Development Conference Proceedings* [online], 2019, no. 4, pp. 88–99. https://doi.org/10.15802/unilib/2019_187423. [Viewed 11.09.2024].

²⁶ **Taylor, M.** Mapping the publishing challenges for an open access university press. In: *Publications* [online], 2019, Vol. 7, no. 4, p. 63. <https://doi.org/10.3390/publications7040063>. [Viewed 11.09.2024].

²⁷ **Eve, M. P., Pinter, F., Lair, S., Grady, T.** Opening the future: a new model for funding open access monographs. In: *The Serials Librarian* [online], 2022, pp. 1–4. <https://doi.org/10.1080/0361526x.2022.2040247>. [Viewed 11.09.2024].

- Миладинов, П.** Отвореното образование – назад към бъдещето. В: *Образователни функции на институциите на паметта*. София: Унив. изд. „Св. Климент Охридски“, 2021, с. 15.
- Миланова, М.** Отворен достъп, отворена наука, отворено образование: защо „отворено...“? В: *Образователни функции на институциите на паметта*. София: Унив. изд. „Св. Климент Охридски“, 2021, с. 23.
- Effinger, M., Kohle, H.** (eds.). *Die Zukunft des kunsthistorischen Publizierens* [online]. Heidelberg: arthistoricum.net-ART-Books, 2021. <https://doi.org/10.11588/arthistoricum.663>. [Viewed 11.09.2024].
- Engels, T., Starčić, A., Kulczycki, E., Pölönen, J., Sivertsen, G.**, Are book publications disappearing from scholarly communication in the social sciences and humanities? In: *Aslib Journal of Information Management* [online], 2018, Vol. 70, no. 6, pp. 592–607. <https://doi.org/10.1108/ajim-05-2018-0127>. [Viewed 02.09.2024].
- Eve, M. P., Pinter, F., Lair, S., Grady, T.** Opening the future: a new model for funding open access monographs. In: *The Serials Librarian* [online], 2022, pp. 1–4. <https://doi.org/10.1080/0361526x.2022.2040247>. [Viewed 11.09.2024].
- Heidelberg University Publishing Case.** In: *PKP: Public Knowledge Project* [online]. Available from: <https://pkp.sfu.ca/showcase/heidelberg/>. [Viewed 10.09.2024].
- Inamorato Dos Santos, A., Punie, Y., Castaño Muñoz, J.** *Opening Up Education: A Support Framework for Higher Education Institutions* [online]. Luxembourg (Luxembourg): Publications Office of the European Union, 2016. Available from: <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC101436>. [Viewed 04.09.2024].
- Kamburov, C.** *Open Monograph Press 3.4 Bulgarian language*. [online]. Available from: <https://translate.pkp.sfu.ca/user/kamburov/#contributed>. [Viewed 04.09.2024].
- Khanna, S., Raoni, J., Smecher, A., Alperin, J. P., Ball, J., Willinsky, J.** Details of publications using software by the Public Knowledge Project. Dataset. In: *Harvard Dataverse*, V4, UNF:6:gZEARPVQ7u+ewxiX1pWVBQ== [fileUNF] [online]. 2024. <https://doi.org/10.7910/DVN/OCZNVY>. [Viewed 09.09.2024].
- Kolesnykova, T.** The role of libraries as publishers in the open education landscape: reflecting modern world practice of open textbooks. In: *University Library at a New Stage of Social Communications Development Conference Proceedings* [online], 2019, no. 4, pp. 88–99. https://doi.org/10.15802/unilib/2019_187423. [Viewed 11.09.2024].
- Krabbes, F.** Making-of: Die „Zukunft des kunsthistorischen Publizierens“ als Experimentierfeld. In: Effinger, Maria and Kohle, Hubertus (eds.). *Die Zukunft des kunsthistorischen Publizierens*. Heidelberg: arthistoricum.net-ART-Books [online], 2021, p. 171–188. <https://doi.org/10.11588/arthistoricum.663.c10517>. [Viewed 12.09.2024].
- Laird, A.** Supporting open access monographs: PENN State University Libraries' participation in the TOME initiative. In: *College & Research Libraries News* [online], 2024, Vol. 85, no. 3. <https://doi.org/10.5860/crln.85.3.114>. [Viewed 04.09.2024].
- Lozanova-Belcheva, E., Milanova, M.** Open Education Resources, Information Literacy and Libraries – „the Bermuda Triangle“ or „the Treasure Island“? In: *The Eight European Conference on Information Literacy (ECIL), October 9th–12th, 2023, Kraków, Poland: Abstracts*. Eds. Sonja Špiranec, Serap Kurbanoglu, Denis Kos, Joumana Boustany, Magdalena Wójcik. Paris: InLitAs – Information Literacy Association. 2023, p. 119.

- Maron, N., Kennison, R., Bracke, P., Hall, N.** et al. Open and equitable scholarly communications: creating a more inclusive future [online], 2019. <https://doi.org/10.5860/acrl.1>. [Viewed 04.09.2024].
- Montgomery, L., Neylon, C., Ozaygen, C., Leaver, T.** Getting the best out of data for open access monograph presses: a case study of UCL press. In: *Learned Publishing* [online], 2018, Vol. 31, no. 4, pp. 335–344. <https://doi.org/10.1002/leap.1168>. [Viewed 01.09.2024].
- Murdiani, D., Umar, R.** Evaluasi kualitas sistem jurnal elektronik berbasis open journal system (OJS) menggunakan iso/iec 25010. In: *Baca Jurnal Dokumentasi Dan Informasi* [online], 2020, Vol. 41, no. 1, p. 75. <https://doi.org/10.14203/j.baca.v41i1.588>. [Viewed 11.09.2024].
- Open Monograph Press (OMP).** In: *PKP. Public Knowledge Project* [online]. Available from: <https://pkp.sfu.ca/software/omp/>. [Viewed 04.09.2024].
- Open Source & Open Access.** In: *PKP. Public Knowledge Project* [online]. Available from: <https://pkp.sfu.ca/about/ossoa/>. [Viewed 04.09.2024].
- Taylor, M.** Mapping the publishing challenges for an open access university press. In: *Publications* [online], 2019, Vol. 7, no. 4, p. 63. <https://doi.org/10.3390/publications7040063>. [Viewed 11.09.2024].
- Toledo, E., Jermen, N., Sivertsen, G.** *Towards proper evaluation of book publishing in the social sciences* [online]. 2022. <https://doi.org/10.4337/9781800372559.00027>. [Viewed 03.09.2024].
- Trujillo, G.** Open Monograph Press: qué es, cómo funciona y cómo gestionarla. In: *Paideia studio* [online], 05/06/2023. <https://doi.org/10.62059/paideia.studio.12341>.
- Willinsky, J.** Toward the Design of an Open Monograph Press. In: *Journal of electronic publishing* [online], 2019, Vol. 12, no. 1. <https://doi.org/10.3998/3336451.0012.103>. [Viewed 07.09.2024].

REFERENCES

- Avramova, M.** Svarzani danni v elektronnite biblioteki. V: Muzei, biblioteki, arhivy kak tsentry sovremennykh istochnikovedcheskih issledovaniy: *Sb. materialov IH mezhdunar. muzeynykh chteniy „Sovremennye problemy muzeologii“, Orel, 15–16 maya 2019 g. Vyp. 7.* Orel: Orlovskiy gos. inst. kultyury, 2019, s. 70–93.
- Effinger, M., Kohle, H.** (eds.). *Die Zukunft des kunsthistorischen Publizierens* [online]. Heidelberg: arthistoricum.net-ART-Books, 2021. <https://doi.org/10.11588/arthistoricum.663>. [Viewed 11.09.2024].
- Engels, T., Starčić, A., Kulczycki, E., Pölönen, J., Sivertsen, G.** Are book publications disappearing from scholarly communication in the social sciences and humanities? In: *Aslib Journal of Information Management* [online], 2018, Vol. 70, no. 6, pp. 592–607. <https://doi.org/10.1108/ajim-05-2018-0127>. [Viewed 02.09.2024].
- Eve, M. P., Pinter, F., Lair, S., Grady, T.** Opening the future: a new model for funding open access monographs. In: *The Serials Librarian* [online], 2022, pp. 1–4. <https://doi.org/10.1080/0361526x.2022.2040247>. [Viewed 11.09.2024].
- Heidelberg University Publishing Case.** In: *PKP: Public Knowledge Project* [online]. Available from: <https://pkp.sfu.ca/showcase/heidelberg/>. [Viewed 10.09.2024].

- Inamorato Dos Santos, A., Punie, Y., Castaño Muñoz, J.** *Opening Up Education: A Support Framework for Higher Education Institutions* [online]. Luxembourg (Luxembourg): Publications Office of the European Union, 2016. Available from: <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC101436>. [Viewed 04.09.2024].
- Kamburov, C.** *Open Monograph Press 3.4 Bulgarian language*. [online]. Available from: <https://translate.pkp.sfu.ca/user/kamburov/#contributed>. [Viewed 04.09.2024].
- Khanna, S., Raoni, J., Smecher, A., Alperin, J. P., Ball, J., Willinsky, J.** Details of publications using software by the Public Knowledge Project. Dataset. In: *Harvard Dataverse*, V4, UNF:6:gZEARPVQ7u+ewxiX1pWVBQ== [fileUNF] [online]. 2024. <https://doi.org/10.7910/DVN/OCZNVY>. [Viewed 09.09.2024].
- Kolesnykova, T.** The role of libraries as publishers in the open education landscape: reflecting modern world practice of open textbooks. In: *University Library at a New Stage of Social Communications Development Conference Proceedings* [online], 2019, no. 4, pp. 88–99. https://doi.org/10.15802/unilib/2019_187423. [Viewed 11.09.2024].
- Krabbes, F.** Making-of: Die „Zukunft des kunsthistorischen Publizierens“ als Experimentierfeld. In: Effinger, Maria and Kohle, Hubertus (eds.). *Die Zukunft des kunsthistorischen Publizierens. Heidelberg: arthistoricum.net-ART-Books* [online], 2021, p. 171–188. <https://doi.org/10.11588/arthistoricum.663.c10517>. [Viewed 12.09.2024].
- Laird, A.** Supporting open access monographs: PENN State University Libraries’ participation in the TOME initiative. In: *College & Research Libraries News* [online], 2024, Vol. 85, no. 3. <https://doi.org/10.5860/crln.85.3.114>. [Viewed 04.09.2024].
- Lozanova-Belcheva, E., Milanova, M.** Open Education Resources, Information Literacy and Libraries – „the Bermuda Triangle“ or „the Treasure Island“? In: *The Eight European Conference on Information Literacy (ECIL)*, October 9th–12th, 2023, Kraków, Poland: Abstracts. Eds. Sonja Špiranec, Serap Kurbanoglu, Denis Kos, Joumana Boustany, Magdalena Wójcik. Paris: InLitAs – Information Literacy Association. 2023, p. 119.
- Maron, N., Kennison, R., Bracke, P., Hall, N.** et al. *Open and equitable scholarly communications: creating a more inclusive future* [online], 2019. <https://doi.org/10.5860/acrl.1>. [Viewed 04.09.2024].
- Miladinov, P.** Otvorenoto obrazovanie – nazad kam badeshteto. V: *Obrazovatelni funktsii na institutsiite na pametta*. Sofia: Univ. izd. „Sv. Kliment Ohridski“, 2021, s. 15.
- Milanova, M.** Otvoren dostap, otvorena nauka, otvoreno obrazovanie: zashto „otvoreno...“? V: *Obrazovatelni funktsii na institutsiite na pametta*. Sofia: Univ. izd. „Sv. Kliment Ohridski“, 2021, s. 23.
- Montgomery, L., Neylon, C., Ozaygen, C., Leaver, T.** Getting the best out of data for open access monograph presses: a case study of UCL press. In: *Learned Publishing* [online], 2018, Vol. 31, no. 4, pp. 335–344. <https://doi.org/10.1002/leap.1168>. [Viewed 01.09.2024].
- Murdiani, D., Umar, R.** Evaluasi kualitas sistem jurnal elektronik berbasis open journal system (OJS) menggunakan iso/iec 25010. In: *Baca Jurnal Dokumentasi Dan Informasi* [online], 2020, Vol. 41, no. 1, p. 75. <https://doi.org/10.14203/j.baca.v41i1.588>. [Viewed 11.09.2024].
- Open Monograph Press (OMP).** In: *PKP. Public Knowledge Project* [online]. Available from: <https://pkp.sfu.ca/software/omp/>. [Viewed 04.09.2024].

- Open Source & Open Access.** In: *PKP. Public Knowledge Project* [online]. Available from: <https://pkp.sfu.ca/about/ossoa/>. [Viewed 04.09.2024].
- Taylor, M.** Mapping the publishing challenges for an open access university press. In: *Publications* [online], 2019, Vol. 7, no. 4, p. 63. <https://doi.org/10.3390/publications7040063>. [Viewed 11.09.2024].
- Toledo, E., Jermen, N., Sivertsen, G.** *Towards proper evaluation of book publishing in the social sciences* [online]. 2022. <https://doi.org/10.4337/9781800372559.00027>. [Viewed 03.09.2024].
- Trujillo, G.** Open Monograph Press: qué es, cómo funciona y cómo gestionarla. In: *Paideia studio* [online], 05/06/2023. <https://doi.org/10.62059/paideia.studio.12341>.
- Willinsky, J.** Toward the Design of an Open Monograph Press. In: *Journal of electronic publishing* [online], 2019, Vol. 12, no. 1. <https://doi.org/10.3998/3336451.0012.103>. [Viewed 07.09.2024].